

Podplukovník PhDr. Miloš B a l a b á n , Ph.D.

Od symbolu moci k symbolu úpadku?

(Ruská armáda v devadesátých letech)

Poslední desetiletí dvacátého století se pro Rusko stalo jakýmsi závěrečným akordem dramatického vývoje, kterým prošlo v celém jeho průběhu. Přesněji je možné říci, že tento „závěrečný akord“ trval více než patnáct let od chvíle, kdy do Kremle nastoupil Michail Gorbačov, který otevřel Pandořinu skříňku problémů, jež byly vlastní Sovětskému svazu. Tento čin, ať už byl úmyslný či nikoliv, nakonec vedl k jeho rozpadu a vytvoření samostatného Ruska, které se stalo nástupnickým státem bývalé světové supervelmoci. Nepředstavovalo to ovšem konec zmíněných problémů, rozporů a protikladů. Spíše se v nových společenských podmínkách projeví ještě ztlačněji. A přibýly k nim i mnohé další, což posléze vyústilo v hlubokou politickou, společenskou a ekonomickou krizi, jež měla ztlačněný dopad na velkou část ruské společnosti, včetně ruské armády.

* * *

Tato armáda bohužel stále ještě neprošla potřebnými změnami, které by uvedly do souladu její podobu s možnostmi a potřebami Ruska. Mnohým subjektům na ruské politické scéně totiž takové změny, které by nepochybně musely mít radikální charakter, nevyhovovaly. Vládnoucí politická elita v čele s prezidentem Jelcinem potřebovala armádu jako svůj nástroj ve vnitropolitickém boji. Konzervativní armádní vedení vyvinulo nemalé úsilí, aby uchovalo vojenskou sílu v co největším rozsahu pro zajištění potřebného politického vlivu, jak ve vnitřní, tak i zahraniční politice, na něhož si zvyklo v sovětských dobách.

Existoval zde i společný zájem větší části ruské politické elity a armádního vedení - pokud možno zachovat co největší část vojenského potenciálu, který by mohl v období budoucího možného ekonomického vzestupu Ruska podpořit účinnější prosazování ruských zájmů ve světě. Ekonomické reality ale taková přání silně korigovaly a armáda se navíc stala pro politiky a společnost velmi viditelným symbolem úpadku Ruska.

Uvnitř i mimo armádu se proto musela objevit řada projevů nespokojenosti, které sice nějakým výrazným způsobem ještě neohrožily vládnoucí režim, ale pro Rusko představovaly stálý zdroj potenciální i skutečné nestability. Tu umocňovala skutečnost, že se bez ohledu na krizový stav armády odhodlal vládnoucí režim k jejímu využití jako svého mocenského nástroje. Armáda, která se po celé období studené války připravovala na válku s vnějším agresorem, se tak v devadesátých letech stala (i když v některých případech ne zcela dobrovolně, ale pod politickým tlakem) jedním z klíčových aktérů boje o moc. Krize armády se tím nejen nevyřešila, ale spíše prohloubila.

Hlavní ruský doktrinární dokument „Koncepce národní bezpečnosti Ruské federace“, v této souvislosti konstatuje, že důsledkem takového stavu je oslabení vojenské bezpečnosti Ruska [1].

Krise, která má ekonomickou, sociální, vojensko-odbornou a vojensko-technickou rovinu, ovlivňuje negativně i celkový morální stav armády. Její nízká úroveň je bezesporu ovlivněna současným špatným vztahem ruské společnosti ke „své“ armádě, čehož si, a to je jistě zajímavé, povšimli i na Západě.

Ve zprávě „Stav ozbrojených sil Ruské federace“, která byla v roce 1998 projednávána na zasedáních severoatlantického shromáždění, se konstatovalo, že ruská „společnost se nachází na úrovni morální degradace, vědomí nezbytnosti obrany mezi veřejností je silně narušeno. Obrana vlasti ztratila svůj význam a vojenská služba již není více prestižní a povinná.“ [2] Takový názor veřejnosti byl v devadesátých letech stále posilován konkrétními fakty o krizi armády, která se prakticky denně objevovala v ruských médiích.

Základním problémem, se kterým se ruská armáda musela vyrovnávat od počátku své existence, byl nedostatek finančních prostředků určených na její zabezpečení ze státního rozpočtu [3]. Stát nebyl v podmínkách ekonomické krize schopen plně financovat armádu, což je možné doložit příklady. V letech 1994, 1995 a 1996 ministerstvo obrany nedostalo ze státního rozpočtu přibližně 30 % plánovaných prostředků, v roce 1997 přibližně 40 % a v roce 1998 již okolo 60 %, na což mělo bezesporu vliv vypuknutí silné finanční krize v srpnu 1998. Z tohoto důvodu silně vzrostla zadluženost státu vůči armádě. K 30. listopadu 1998 to v absolutních číslech činilo již 70 miliard rublů, což se rovná ročnímu vojenskému rozpočtu.

Údaje o plnění závazků státu vůči armádě v roce 1999 taktéž nebyly optimistické. V červenci 1999 dostala armáda necelých 39 % prostředků, které jí byly z rozpočtu na tento rok určeny (41,2 miliardy rublů ze schváleného rozpočtu 105,8 miliardy rublů). Ministerstvo obrany se stalo jedním z největších dlužníků v Rusku. Především vůči výrobcům zbraní, energetickým společnostem, dopravcům a výrobcům potravin dlužilo částku, která dosáhla výše 52 miliard rublů [4]. Naprosto zásadním problémem rozpočtu byla skutečnost, že 90 % rozpočtu se vynakládalo na udržování armády - především platy, stravu a výstroj.

Dlužit celému rezortu obrany bylo přitom devadesátých letech pro ruskou vládu v podstatě velmi výhodné. Kdyby uznala vojenský dluh za státní, ztratila by možnost volného disponování financemi v čase i prostoru, neboť pro státní dluh je nutné stanovit přesný splátkový kalendář. Dluhy ministerstvu obrany tedy vytvořily určitou „mzdovou rezervu“ ruské vlády, která byla často využívána.

Problémy s financováním armády se velmi negativně dotkly především jejích příslušníků. Vojákům z povolání nebyly dlouhodobě vypláceny mzdy. V dubnu 1999 činila částka, která nebyla na mzdách vyplacena, více než 7,5 miliardy rublů. Přitom 95 % důstojníků uvedlo v roce 1997, že uživit rodinu pouze ze služného je prakticky nemožné, přičemž stejný počet uvedl služné jako hlavní zdroj příjmů rodiny [5]. Bezesporu se jednalo o rizikový faktor, který se ještě znásobil u vysokých důstojníků a generálů, v jejichž podřízenosti jsou útvary a jednotky disponující jadernými zbraněmi.

Zde je možné uvést i dva konkrétní příklady - plat zástupce velitele raketových vojsk strategického určení pro vyzbrojování dosahoval v roce 1999 měsíčně 5000 rublů (cca

180 dolarů) a kontradmirála flotily atomových ponorek Severní flotily 3500 rublů (cca 125 dolarů) [6]. Velmi ostrým problémem, který ovšem stále přetrvává, byl nedostatek bytů. Celkem je v současné době bez bytu 93,4 tisíce příslušníků armády.

Velkým problémem je ovšem i zabezpečení dostatečného množství potravin pro armádu. To vyplynulo i z vojenského rozpočtu na rok 1999, kdy na nákup potravin bylo vyčleněno šest miliard rublů, ale nezbytná částka pro tento účel činila 8,2 miliardy rublů. Od července 1998 byly vzhledem k vysoké zadluženosti armády téměř přerušeny dodávky potravin od výrobců a armáda byla nucena k zabezpečení stravy pro vojáky přikročit k využívání tzv. „nedotknutelných zásob“, které armáda udržuje pro případ mimořádných situací (např. válečný stav apod.). Tyto zásoby byly vyčerpány do úrovně 40-60 %. Nejkritičtější situace byla především v útvarech na Sibíři a Dálném východě. V rámci Severní flotily byly dokonce některé lodě vzaty pod patronát několika ruskými městy, které je „dotují“ potravinami i dalším nevojenským materiálem.

Celá tato situace vyvolala živelné protesty u vojáků z povolání i jejich rodin, které např. dostaly i podobu blokád vojenských útvarů a základen manželkami a dětmi důstojníků. Vzhledem ke zhoršené sociální situaci v armádě řada důstojníků spáchala sebevraždu. Není proto překvapením, že se v armádě objevily vážné personální problémy, neboť celá řada zvláště vysoce kvalifikovaných specialistů a velitelů armádu opustila.

Kritických rozměrů dosahuje hospodářská kriminalita. V letech 1993-98 se zvýšil počet vojáků, páchajících hospodářskou trestnou činnost šestkrát, přičemž největší podíl zde mají velitelé všech stupňů. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že rozsah hospodářské kriminality mezi vysoce postavenými vojenskými funkcionáři dosáhl za existence samostatné ruské armády značných rozměrů. Hlavní vojenská prokuratura např. v roce 1998 informovala, že na základě podezření z nezákonné činnosti, včetně korupce a zpronevěry, bylo vyšetřováno více než 100 vyšších důstojníků, včetně 20 generálů. To bude ale zřejmě představovat pouze vrchol ledovce, protože mnohé kriminální činy vysokých funkcionářů armády nebyly vůbec vyšetřeny.

Z dílčích údajů přitom vyplývá, že finanční částky, o které armáda přišla především jejich nezákonnými aktivitami, by mohly zlepšit rozpočtovou situaci armády. Dalším nebezpečným jevem v armádě je korupce, která se projevuje na všech stupních velení. Dokládá to i fakt, že v letech 1993-98 se zvýšily (pouze zaregistrované) případy úplatkářství o 82 %. V roce 1997 bylo obviněno ze zneužívání služebních pravomocí celkem 18 000 důstojníků.

Jedním z nejvíce nebezpečných jevů v devadesátých letech se stalo **pronikání zločineckých skupin do armády**. Tyto skupiny měly zájem především o přístup k lukrativním stavebním a dodavatelským kontraktům a samozřejmě také ke zbraním. Dokonce byly zaregistrovány úniky zbraní ze skladů vojenských útvarů, na kterých se jejich velitelé přímo podíleli. S armádou se začal spojovat i nový fenomén nárůstu úrovně kriminality mezi kategorií bývalých vojáků z povolání, které ruský sociolog Vladimír Lukov označil za „lumpem-vojáky“. Ti se zapojili především do organizované trestné činnosti. Z bývalých vojáků byly dokonce vytvářeny tzv. eskadry smrti, mající za úkol provádět nájemné vraždy podnikatelů.

Podle Lukova se jednalo o přímý důsledek prudkého snižování početního stavu armády v letech 1992-98, který ale nebyl doprovázen odpovídajícím sociálním

zabezpečením propuštěných vojáků [7]. Z armády bylo propuštěno 600 tisíc důstojníků a praporčíků, z nichž ale 400 tisíc nemá nárok na vojenský důchod a pouze každý čtvrtý se může se svojí specializací uplatnit v civilním životě [8]. Znamená to, že ti propuštění vojáci, kteří se neuplatní na trhu práce, jsou tak v zájmu svého přežití nuceni hledat sami zdroj obživy, který jim často mohou nabídnout právě pouze kriminální struktury.

Samostatnou kapitolou byla trestná činnost, spáchaná mezi vojáky základní služby, spojená především se šikanou a užíváním drog. To všechno mělo za následek naprosto katastrofální úroveň odvodů do armády. Ze 150 000 ročně povolanců branců jich bylo v devadesátých letech odvedeno pouze 9000. Zbytek se snažil pomocí vysokých úplatek vyhnout výkonu vojenské služby [9].

Takové úsilí je pochopitelné ve světle toho, že každoročně zahynulo ve vojenské službě až 3000 mladých mužů - většina z nich spáchala ze zoufalství sebevraždu, neboť již nemohli vydržet brutální šikanování ze strany starších vojáků. Velmi znepokojující je velký nárůst používání drog v armádě. Podle údajů Hlavní vojenské prokuratury došlo v roce 1996 k 256 trestným činům spojených s drogami, ale v roce 1998 již bylo takových trestných činů spácháno 605. Na užívání drog se podíleli hlavně vojáci základní služby, což vyplývá i z faktu, že více než 30 % z nich mělo zkušenosti s narkotiky ještě z civilu.

Varující je ovšem fakt, že užívání drog dnes již není záležitostí pouze vojáků základní služby. Za používání drog bylo v roce 1998 předáno k trestnímu stíhání i 16 velitelů - vojáků z povolání. Používání drog bylo ve 33 případech zaznamenáno i v nejelitnější části ruské armády - raketovém vojsku strategického určení [10].

Všechny výše uvedené faktory mají v konečném důsledku vliv na **bojeschopnost armády**, která se podle ruských vojenských expertů **snížila od rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 šestkrát**. Krátkodobá bojeschopnost (v průběhu dvou týdnů) formací o velikosti větší než pluk není garantována. U pozemních vojsk je v uspokojivém stavu pouze každá třetí divize (viz tab.). K uvedeným údajům je možné dodat, že ve zprávě komise významných politických činitelů USA k problematice amerických národních zájmů z roku 1996 byl pokles bojeschopnosti ruské armády zhodnocen konstatováním, že ruská armáda může zabezpečit obranu ruských hranic pouze v případě, kdy vojenská operace nebude mít dlouhodobý charakter [11].

Tab.

	plně bojeschopné	podmíněně bojeschopné	nebojeschopné	útvary mobilizační hotovosti
divize	3	13	18	24
brigády	5	9	5	6

Bojový potenciál ruských jaderných sil je dvaapůlkrát nižší než potenciál obdobných sil v USA. Velmi vážná je situace v letectvu. Ve srovnání s rokem 1991 se park vojenských letadel snížil o 70 % a podíl moderních letadel činí z celkového objemu leteckého parku pouhých 21 %. Letci nalétali ročně pouze 15-20 hodin místo nezbytně nutných 150 hodin. Systém protivzdušné obrany není v současné době schopen monitorovat 37 % státní hranice Ruska.

Bojeschopnost vojenského námořnictva klesla desetkrát až dvanáctkrát a jen asi polovina plavidel je připravena k bojovému nasazení. O 50 % klesl počet bojových plavidel a o 60 % se snížil počet letadel námořního letectva. Více než 70 plavidel a ponorek potřebuje nutnou opravu. Podle vojenských expertů v horizontu pěti let zůstane v námořních strategických jaderných silách ne více než osm bojeschopných atomových ponorek s raketovými nosiči. Ze šesti strategických nadzvukových raketových nosičů TU-160 jsou pouze dva schopné provozu.

Problémy existují i ve výcviku vojsk. V první polovině 90. let byly plány bojové přípravy plněny na úrovni 30-35 %. Více než 70 % cvičení s bojovou střelbou bylo změněno pouze na velitelsko-štábní. Podobná situace je ale i v současnosti. Vzhledem k finančním problémům, nedostatku paliva, nábojů a výstroje bylo ze všech plánovaných cvičení v roce 1998 uskutečněno pouze 35 % plukovních a 73 % praporečních cvičení v pozemním vojsku. V námořnictvu se plavby ponorek snížily o 25 % a bojových lodí o 33 %.

Plán bojové přípravy v letectvu byl splněn pouze na 15-40 %. Složitost situace ve výcviku může velmi dobře charakterizovat fakt, že největší strategické velitelsko-štábní cvičení v dosavadní historii ruské armády „Západ 99“, provedené v červnu 1999, spotřebovalo téměř celý limit paliva armády vyčleněný na bojová cvičení v roce 1999.

Vážným problémem ruské armády je nedostatek nové techniky a údržba stávající vojenské techniky, což má dlouhodobý charakter. Začátkem roku 1992 ve snaze snížit rozpočtový deficit o dvě třetiny byly sníženy výdaje na nákup zbraní a vojenské techniky a od té doby zůstávají na velmi nízké úrovni. Následkem toho došlo k výraznému poklesu výroby obranného průmyslu - v roce 1997 činil její objem méně než 10 % úrovně roku 1991 [12]. Konkrétně to např. znamenalo, že v letech 1992-94 nebylo splněno všech 15 programů určených na přezbrojení armády, což se bezprostředně promítlo do jednotlivých druhů vojsk. Letectvo obdrželo v roce 1995 pouze dva bojové vrtulníky a šest stíhaček. Místo 300 tanků obdrželo pozemní vojsko pouze pětinu - 60.

V letech 1992-95 byla vyrobena pouze jedna ponorka poslední generace. Na druhé straně nebylo vyrobeno ani jedno bojové plavidlo. Ve druhé polovině 90. let se tato situace výrazně nezlepšila. Je to např. dáno i tím, že v roce 1998 bylo financování nových zbraní a vojenské techniky zajištěno v objemu, který dosáhl pouze o něco více než 13 % z celkových plánovaných výdajů. Mezi 30-50 % zbraní a vojenské techniky bylo v nebojeschopném stavu. Podíl moderních druhů zbraní v armádě nepřevýšil 30 % z celkového počtu.

Poměrně značným rizikovým faktorem je skutečnost, že v raketových vojscích strategického určení je okolo 60 % raketových komplexů již za hranicí životnosti. Snížila se akceschopnost systému varování o raketovém napadení. Velmi výrazně zastarala výzbroj pozemních vojsk, především jejich protivzdušné obrany a letectva.

V roce 1999 se ve srovnání s rokem 1991 snížila výroba vojenských letadel 17x, vrtulníků 5x a civilních letadel 15x. Důsledkem zastarávání techniky je skutečnost, že dnes potřebuje generální opravu 500 letadel a vrtulníků, 1200 leteckých motorů. Celkem by na tyto opravy letectvo potřebovalo 11,5 miliardy rublů - má ale k dispozici pouze 1,5 miliardy. Z tohoto důvodu se neuskuteční opravy a modernizace některých typů letadel. Konkrétně se jedná o MiG-27 a Su-17.

Jednou z příčin takového stavu byla i naprosto rozporuplná politika státu při rozpočtovém financování obrany. S přibližováním NATO k hranicím Ruska a se zvyšováním napětí v jeho jižních regionech byl uvnitř vládnoucí politické elity, včetně

prezidenta Jelcina, akceptován konsenzus v tom, že další snižování vojenských výdajů je nepřipustné.

Počínaje roky 1996 a 1997 se rozpočtové financování obrany formálně stabilizovalo, ale převážná většina vydaných prostředků byla směřována na udržování armády a na výplatu příspěvků vojákům propouštěným v souvislosti se snižováním početních stavů armády. Současně ale pokračovalo i snižování vojenské výroby - za uvedené dva roky o 41 %. Během těchto dvou let se také značně rozšířila praxe neproplácení objednané vojenské produkce ministerstvem obrany.

Jedním z důvodů byla i skutečnost, že ministerstvo financí vyčleňovalo pro ministerstvo obrany nižší částky, než činily rozpočtové dotace. Podniky byly mezitím povinny plnit státní objednávky výzbroje v plném rozsahu, i když neměly záruku, že dostanou v plné výši zapláceno. To rok od roku vedlo k postupnému snižování vojenské výroby i při formálně stabilních dotacích. Z tohoto důvodu jsou problémy se zabezpečením modernizace zbraní a vojenské techniky ruskými vojenskými experty vnímány jako přímá hrozba životně důležitým zájmům Ruska ve vojenské sféře.

Je zcela legitimní položit si ve světle uvedených faktů otázku zda vůbec existuje možnost, že by se situace ruské armády mohla na počátku nového desetiletí nějakým zásadnějším způsobem zlepšit. Je zřejmé, že si armáda hodně slibuje od nástupu k moci nového ruského prezidenta Vladimíra Putina, který armádě veřejně deklaroval svoji podporu, což našlo vyjádření i v konkrétních činech. Především se jednalo o kroky ke zlepšení ekonomické situace jejich příslušníků, především důstojnického sboru. Ekonomicky a morálně zdecimovaná armáda to nemohla nepřivítat. A dlužno dodat, že nejen armáda, což Putin zřejmě předpokládal.

Specifickým ruským fenoménem je totiž **psychologické místo armády ve společnosti**. Její problémy, potíže a neúspěchy se stále dotýkají dost velké části obyvatelstva. Proto tak zapůsobila nejen veřejně deklarovaná podpora armády, ale i opatření zaměřená na zlepšení situace důstojníků v sociální oblasti, což se týká především postupného vyplácení zadržovaných výplat a plánovaného zvýšení jejich peněžních náležitostí. Otázkou je, zda se tento trend podaří Putinovi na pozadí ekonomických problémů Ruska udržet a zda se částečně nejednalo pouze o gesto, které mu mělo získat v armádě podporu v prezidentských volbách.

Tendence svědčící o větší podpoře armády je ovšem patrná. Ruská vláda ještě v roce 1999 přijala rozhodnutí o vyčlenění dalších čtyř miliard rublů ze státního rozpočtu na dovyzbrojení armády. S tím souvisí i plány rozpočtových výdajů na obranu v roce 2000. Podle zveřejněného návrhu vojenského rozpočtu se poprvé za postsovětské období zvyšuje položka výdajů na financování vojenskoprůmyslového komplexu. Její výše dosahuje téměř 40 % z celkového rozpočtu, přičemž v devadesátých letech tato položka nebyla vyšší než 15 %. Zároveň se změnila i struktura objednané vojenské produkce.

V uplynulých letech bylo prioritou financování strategických sil jaderného zadržování, na jejichž potřeby bylo vyčleňováno až 80 % finančních prostředků. Podle plánů na rok 2000 bude mít objednávka vojenské produkce dva prioritní směry: síly jaderného zadržování a efektivní vyzbrojování armády konvenční výzbrojí včetně tzv. zbraní vysoké přesnosti. Zde ovšem existuje pochybnost, zda jsou takové plány reálné.

Podle vyjádření místopředsedy ruské vlády Klebanova budou totiž prostředky vyčleněné na objednávku vojenské produkce určeny nikoliv na zakoupení nových

zbraní, ale na modernizaci těch, které jsou již ve výzbroji, což je 3-4x levnější. To by ale znamenalo, že bude zároveň rychleji pokračovat zastarávání vojenské techniky.

Faktem ovšem zůstává, že v roce 1999 byla objednávka vojenské produkce státem profinancována ve výši 90 %, přičemž v roce 1998 to činilo pouhých 12 %. Je to ovšem spojeno především s růstem exportu ruských zbraní - zatímco v roce 1998 dosáhl tento export výše 2,6 miliardy USD, v roce 1999 to bylo již 3,4 miliardy USD [19].

Snaha o posilování armády má ovšem i zcela pragmatický podtext. Její nebojeschopnost totiž vytváří pro Rusko značné bezpečnostní riziko. Příkladem je v tomto směru **válka v Čečensku**, kdy se ukázalo, že pozemní vojsko není zcela schopno plnit zadané úkoly a do bojů bylo nutné zasadit jednotky vzdušně-výsadkových vojsk a námořní pěchoty. Daná situace je odrazem stavu, ve kterém se pozemní vojsko nachází - podle mínění expertů fakticky přestalo existovat jako samostatný druh vojska, neboť jeho početní stav dosahuje méně než 25 % z celkového početního stavu armády.

Je ovšem na místě poukázat na limity snah o posílení ruského vojenského potenciálu, které vyplývají z konfrontace s reálnou ekonomickou situací Ruska. Jeho vojenská síla se totiž stále snižuje. Naznačil to i návrh vojenského rozpočtu pro rok 2000 ve výši 2,76 % HDP, což je ještě méně než v roce 1999 a podstatně méně než plánovaných 3,5 % HDP. Tento rozpočet pouze velmi obtížně umožní realizaci projektů, které by měly přispět k modernizaci armády, a tím i k realizaci cílů vojenské reformy, již se daří realizovat jen s velkými obtížemi a pouze v některých dílčích směrech.

Ostatně podle komise expertů ustavené ještě prezidentem Jelcinem by si široce pojatá vojenská reforma v Rusku vyžádala obrovskou částku 150-300 miliard dolarů. Zřejmě není absolutně reálné, aby Rusko bylo schopno takovou částku vynaložit.

Potvrzuje to nepřímě i dokument „Rusko na prahu tisíciletí“, ve kterém jeho autor - prezident Putin - uvádí, že Rusko bude schopno dosáhnout úrovně vyspělých zemí za 15 let, ale za podmínky, že roční přírůstek HDP dosáhne 8-10 %. Jedná se ovšem zřejmě o nejvíce optimistickou variantu, neboť podle prognózy ministerstva financí Ruské federace roční přírůstek bude dosahovat pouhých 5,2 %. Ředitel Institutu ekonomické analýzy Andrej Illarionov k tomu na semináři v Centru strategických projektů v Moskvě v dubnu 2000 poznamenal, že to stačí pouze k tomu, aby Rusko bylo v roce 2015 na úrovni patnácté nebo šestnácté čínské provincie.

Nové ruské politické vedení nicméně ekonomické limity posilování vojenského potenciálu vnímá. Potvrzuje to i skutečnost, že zatímco v návrhu vojenské doktríny zveřejněném v říjnu 1999 chyběla zmínka o ekonomických možnostech státu při vojenskoekonomickém zabezpečování armády, v konečné verzi vojenské doktríny zveřejněné v dubnu 2000 bylo jasně uvedeno, že toto zabezpečení se bude realizovat v rámci existujících finančních zdrojů státu [14].

V této souvislosti bylo možné zaznamenat v rámci diskuze o tom, jakým způsobem čelit z důvodů ekonomických problémů poklesu ruské vojenské síly názory, že je nutné, aby na jedné straně probíhalo řízené snižování vojenské moci státu, a na straně druhé, aby docházelo ke stabilizaci možných zdrojů pro růst obranného potenciálu Ruska. Přitom musí být zachován účinný jaderný potenciál jako nejlacinější nástroj zajištění bezpečnosti Ruska a současně i širokého okruhu jeho dalších zahraničněpolitických zájmů.

Schopnost naplnit takový cíl se ovšem bude výrazně odvíjet od toho, zda nové vládnoucí politické vedení bude ochotno realizovat skutečnou vojenskou reformu,

jejímž hlavním výsledkem by mělo být uvedení vojenského potenciálu Ruska do souladu s jeho bezpečnostními zájmy na straně jedné, s jeho ekonomickými možnostmi na straně druhé.

Jedním z prvních kroků tímto směrem je i rozhodnutí Bezpečnostní rady Ruska o snížení počtu strategických raket na 1400 jednotek, které zároveň ztratily svou dosavadní samostatnost a byly začleněny do leteckých sil [15], což umožnilo přesunout ušetřené finanční prostředky mj. ve prospěch méně favorizovaných druhů zbraní, zejména pozemních sil, na které se zpravidla v rozpočtu zapomínalo.

Poznámky a literatura:

1. **Koncepcija nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj feděraciji**, Něžavisimoje vojennoje obozrenije 14. 1. 2000, s. 6.
2. **Voronin, A.**: Zapad eto bespokojit, Krasnaja zvezda, 10.1. 1998, s. 3.
3. **Prognoz finansovo-ekonomičeskovo obespečeniya strojitelstva VS RF na period do 2010 goda**, Něžavisimoje vojennoje obozrenije, 5. 2. 1999, s. 4.
4. **Muchin, V., Korotčenko, I.**: Finansovaja situacija v armiji ostajetsja složnoj, Něžavisimaja gazeta, 25. 9. 1999, s. 2.
5. Viz údaje oddělení vojenskosoziologických a právních výzkumů Ministerstva obrany Ruské federace. Pro srovnání je možné uvést, že životní minimum pro tříčlennou rodinu se pohybuje v závislosti na jednotlivých regionech Ruska mezi 2,6-4,6 tisíci rublů. Plat velitele čety (poručíka) dosahuje 1354 rublů a velitele praporu (podplukovníka) 2135 rublů (viz Něžavisimaja gazeta 25. 9. 1999, s. 2).
6. Informaci o výši platů těchto funkcionářů získal autor článku v Nezávislém odborovém svazu vojáků Ruska a od spolupředsedy tiskového klubu ministerstva obrany a vojenského korespondenta listu „Obščaja Gazeta“ V. Litovkina.
7. **Lukov, V.**: New Factors in Civil-Military Relations in Russia. (Zveřejněno v závěrečné práci výzkumu M. Balabána Position and Task of Non-Governmental Organizations in the Process of Democratic Control of the Armed Forces and their Support for Achieving a Higher Credibility of Armed Forces in the General Public, NATO Research Fellowship, Praha 1999, s. 92).
8. **Solovjov, V.**: Věrchovnyj glavkom: krušenie iljuzij, Něžavisimaja gazeta, 14. 1. 2000, s. 3. V souvislosti s uvedeným problémem je nutné dodat, že rezort obrany disponuje pouze velmi omezenými prostředky na rekvalifikaci vojáků propouštěných do zálohy. Podstatná je v tomto směru pomoc západních zemí - na území Ruska dnes funguje 24 rekvalifikačních center, jejichž provoz je financován Evropskou unií (třináct center), SRN (deset center) a Velkou Británií (jedno centrum). I tato pomoc je nicméně příslovečnou kapkou v moři.
9. Např. zfalšované lékařské potvrzení, podle kterého bránc nemusí nastoupit vojenskou službu, stojí mezi pěti až desetitisíci dolary. Jeden z tzv. mladých reformátorů Boris Němcov v souvislosti s úplatky, které slouží zproštění vojenské služby, navrhl tyto úplatky legalizovat. Prohlásil, že se samozřejmě jedná o kontroverzní nápad. „Ale pokud by se shromáždily všechny úplatky za zproštění vojenské služby, dalo by to dohromady 40 procent vojenského rozpočtu“ (The Times 10. 5. 1999).
10. **Aif, A.**: Armija pod kajfom, Něžavisimoje vojennoje obozrenije, 4. 6. 1999, s. 3.
11. **Perspektivy Rossiji**. Kritičeskije faktory i vozmožnyje napravlenija razvitija do 2010 goda (Fěderalnjy institut po issledovaniju stran vostočnoj Evropy, Köln, 1999, s. 26.
12. **Ježegodnik SIPRI**. Vooruženije, rozoruženije i meždunarodnaja bezopasnost' (ruské vydání), Nauka, Moskva, 1998, s. 261.
13. **Kozyrev, M.**, Vojenno promyšlennyj kompleks, Kommersant-Vlašt', 15. 6. 2000.
14. **Vojennaja doktrina Rossijskoj feděraciji**, Něžavisimaja gazeta, 22.4. 2000, s. 6.
15. Podle smlouvy START-2 by si Moskva mohla ponechat až 3500 strategických raket. In „Rusko omezí počet strategických raket“, Hospodářské noviny 14. 8. 2000.